

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Marcin W. Buwała, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marcin Trepczyński, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop, Mikołaj Krasnodębski, Marek Porwolik, Henryk Anzulewicz, Piotr Jaroszyński, Imelda Chłodna-Błach

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2020

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego
ul. Klonowa 2/2
05-806 Komorów POLSKA
www.roczniktomistyczny.pl
e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o.
ul. Raszyńska 13
05-500 Piaseczno
www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji.....	9
------------------	---

Rozprawy i artykuły

Przemysław Artemiuk Zbawienie w ujęciu Marcina Lutra i św. Tomasza z Akwinu. Próba soteriologii porównawczej w perspektywie chrystologii kard. Ch. Schönborna.....	13
Jan Pocij O związku między istościami a świadomością i jaźnią.....	41
Dawid Lipski John Peckham's dispute with Thomas Aquinas at the University of Paris – Causes and Effects....	73
Martyna Koszkało Free Will and Moral Evil: John Duns Scotus's Theory.....	89
Marcin Karas Czy Mikołaj Kopernik był filozofem średniowiecznym?	107
Tomasz Ćwiertniak W poszukiwaniu źródłowego doświadczenia filozoficznego. Paralele pomiędzy fenomenologią i filozofią dialogu a współczesnym tomizmem egzystencjalnym	115
Artur Andrzejuk Gilsonian method of the history of philosophy	133
Marek Prokop Metoda identyfikacji bytu w metafizyce tomizmu konsekwentnego.....	145
Janusz Węgrzecki Tomizm jako perspektywa teoretyczna nauk o polityce.....	161
Marcin Klimski Zdroworoządkowe poznanie w praktyce edukacji ekologicznej Kościoła katolickiego	173
Maciej Kulik Arystotelesowsko-tomistyczna koncepcja animacji a współczesne spory bioetyczne.....	187
Michał Ziółkowski <i>Causa irrationabilitatis</i> , czyli o źródłach transhumanistycznej antropologii	203

Edycje i tłumaczenia

Maciej Stanek Kwestia <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus</i> z zachowanych w rękopisie BJ 2118 <i>Collectanea de anima</i>	229
<Anonymus> <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus?</i>	239

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Działalność Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2019/2020.....	251
---	-----

Michał Zembrzusi	
Obecność myśli tomistycznej na XI Polskim Zjeździe Filozoficznym w Lublinie	257
Izabella Andrzejuk	
Tomizm konsekwentny. Sprawozdanie z Sympozjum tomistycznego, połączonego z wręczeniem Nagród im. Mieczysława Gogacza 16 listopada 2019 roku.....	265
Jerzy Nitychoruk	
Dzieło stworzenia oczami geologa	269
Maciej Bała	
Filozoficzna apologia religii. Propozycja Piotra Moskala.....	277
Jacek Salij	
Rzetelna rekonstrukcja Tomaszowej antropologii. Recenzja Henryk Majkrzak, <i>Antropologia integralna w „Sumie teologicznej” św. Tomasza z Akwinu</i> , Kraków brw., Wydawnictwo „SPES”, Kraków brw., stron 415.....	287
Maciej Nowak	
Recenzja Bartłomiej Krzych, <i>Książeczka o niczym. Prolegomena do nicologii</i> , Siemianowice Śląskie 2017, stron 127.	293
Magdalena Płotka	
Tomasz z Akwinu a interpretacja skanów mózgu. Recenzja Piotr Lichacz, <i>Neuroetyka a Tomasz z Akwinu. O użyteczności myśli średniowiecznej we współczesnych debatach etycznych</i> , Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2018, stron 374.....	299
Artur Andrzejuk	
Jacek Woroniecki – mistrz intelektualnego katolicyzmu. Recenzja Piotr S. Mazur, Barbara Kiereś, Ryszard Skrzyniarz, Agata Płazińska: <i>Jacek Woroniecki</i> , red. P. S. Mazur, (<i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2019, stron 213; toż w wersji angielskiej, tamże, stron 218.....	303
Magdalena Płotka	
Filozofia intelektu i filozofia umysłu między średniowieczem a współczesnością. Recenzja Michał Zembrzusi, <i>Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, bmv 2019, stron 404.....	307
Anna Palusińska	
Jak istnieje film? Recenzja Artur Mamcarz-Plisiecki, <i>Filozofia i retoryka filmu. Perspektywa realizmu filozoficznego</i> , Lublin 2019, stron 352.	311
Artur Andrzejuk	
Recenzja Anna Mandrela, <i>Tomizm Garrigou-Lagrange’a wobec wizji filozoficznej Teilharda de Chardin</i> , Kraków 2018, stron 249.....	319
Marcin W. Bukala	
Recenzja Paolo Evangelisti, „ <i>Vide igitur, quid sentire debeas de receptione pecuniae</i> ”. <i>Il denaro francescano tra norma ed interpretazione (1223-1390)</i> , Fondazione CISAM, Spoleto 2019, stron X-320.....	323
Bartłomiej Uzar	
Recenzja Bartłomiej Krzych, <i>Liturgia jako auctoritas w myśli teologicznej św. Tomasza z Akwinu na przykładzie traktatu „De Christo” w „Sumie teologii”</i> , Wydawnictwo UNUM, Kraków 2020, stron 141.....	329
Nota o autorach.....	337

Table of Contents

From the Editors.....	9
-----------------------	---

Dissertations and Articles

Przemysław Artemiuk Salvation in Martin Luther's and St. Thomas Aquinas's Account. An Attempt of Comparative Soteriology in the Perspective of Christology of Card. Ch. Schönborn.....	13
Jan Pociąg On Relation between ities and consciousness and the self.....	41
Dawid Lipski John Pecham's dispute with Thomas Aquinas at the University of Paris – Causes and Effects.....	73
Martyna Koszkała Free Will and Moral Evil: John Duns Scotus's Theory	89
Marcin Karas Was Nicolaus Copernicus a medieval philosopher?	107
Tomasz Ćwiertniak In Search of the Source Experience in Philosophy. Parallels between Phenomenology, the Philosophy of Dialogue and Contemporary Existential Thomism.....	115
Artur Andrzejuk Gilsonian method of the history of philosophy	133
Marek Prokop The method of identifying being in the metaphysics of consequent Thomism.....	145
Janusz Węgrzecki Thomism as an Approach in Political Science	161
Marcin Klimski Common sense cognition in Catholic Church's practice of environmental education	173
Maciej Kulik The Aristotelian-Thomistic Conception of Animation and the Contemporary Bioethical Dilemmas.....	187
Michał Ziółkowski <i>Causa irrationabilitatis</i> , on Sources of Transhumanist Anthropology.....	203

Editions and Translations

Maciej Stanek Question <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus</i> of the <i>Collectanea de anima</i> preserved in MS. BJ 2118	229
<Anonymus> <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus?</i>	239

Reports and reviews

Natalia Herold Activities of the Scientific Thomistic Society in the 2019/2020 academic year.....	251
--	-----

Michał Zembrzuski	
The presence of Thomistic thought at the 11th Polish Philosophical Congress in Lublin...	257
Izabella Andrzejuk	
Consequent Thomism. Report on the Thomistic Symposium, and Mieczysław Gogacz's award ceremony, November 16, 2019	265
Jerzy Nitychoruk	
The creation through the eyes of a geologist.....	269
Maciej Bała	
Philosophical apology of religion. Piotr Moskal's proposal	277
Jacek Salij	
Reliable reconstruction of Thomas Aquinas's anthropology. Review: Henryk Majkrzak, <i>Antropologia integralna w „Sumie teologicznej” św. Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo „SPES”, Kraków brw., pp. 415.....	287
Maciej Nowak	
Review: Bartłomiej Krzych, <i>Książeczka o niczym. Prolegomena do nicologii</i> , Siemianowice Śląskie 2017, pp. 127.....	293
Magdalena Płotka	
Thomas Aquinas and the interpretation of brain scans. Review: Piotr Lichacz, <i>Neuroetyka a Tomasz z Akwinu. O użyteczności myśli średniowiecznej we współczesnych debatach etycznych</i> , Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2018, pp. 374.....	299
Artur Andrzejuk	
Jacek Woroniecki - a master of intellectual Catholicism. Review: Piotr S. Mazur, Barbara Kiereś, Ryszard Skrzyniarz, Agata Płazińska: <i>Jacek Woroniecki</i> , red. P. S. Mazur, (<i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2019, pp. 213; English version, ibidem, pp. 218.....	303
Magdalena Płotka	
Philosophy of intellect and philosophy of mind between the Middle Ages and modern times. Review: Michał Zembrzuski, <i>Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, bmnw 2019, pp. 404.	307
Anna Palusińska	
How does the movie exist? Review: Artur Mamcarz-Plisiecki, <i>Filozofia i retoryka filmu. Perspektywa realizmu filozoficznego</i> , Lublin 2019, pp. 352.....	311
Artur Andrzejuk	
Review: Anna Mandrela, <i>Tomizm Garrigou-Lagrange'a wobec wizji filozoficznej Teilharda de Chardin</i> , Kraków 2018, pp. 249.....	319
Marcin W. Bukala	
Review: Paolo Evangelisti, „ <i>Vide igitur, quid sentire debeas de receptione pecuniae</i> ”. <i>Il denaro francescano tra norma ed interpretazione (1223-1390)</i> , Fondazione CISAM, Spoleto 2019, stron X-320.....	323
Bartłomiej Uzar	
Review: Bartłomiej Krzych, <i>Liturgia jako auctoritas w myśli teologicznej św. Tomasza z Akwinu na przykładzie traktatu „De Christo” w „Sumie teologii”</i> , Wydawnictwo UNUM, Kraków 2020, pp. 141.....	329
Note about authors.....	337

Od Redakcji

W 2020 roku po raz pierwszy podzieliliśmy nasz „Rocznik” na dwa zeszyty. Pierwszy z nich w całości poświęcony jest o. Józefowi M. Bocheńskiemu z okazji przypadającej w tym roku 25. rocznicy jego śmierci. Zeszyt drugi ma (charakterystyczną dla „Rocznika”) postać magazynu tomistycznego. Otwiera go obszerna rozprawa Przemysława Artemiuka z teologii, ukazująca polemiczne momenty w ujęciu zbawienia przez Tomasza z Akwinu i Marcina Lutra. Podobnie polemiczno-porównawczy charakter ma artykuł Tomasza Ćwiertniaka na temat koncepcji „doświadczenia filozoficznego” oraz tekst Macieja Kulika omawiający bioetyczne dyskusje wokół problemu animacji. Natomiast Dawid Lipski omawia (po angielsku) polemikę jaką prowadził na Uniwersytecie Paryskim Jan Peckham z Tomaszem z Akwinu na temat filozoficznie ujętej struktury człowieka. Mamy ponadto artykuł o Janie Dunsie Szkocie (Martyna Koszkało) i tekst o Koperniku (Marcin Karas).

Wyróżniającym się zagadnieniem w tym zeszycie „Rocznika Tomistycznego” jest metodologia filozofii, którą podejmują Marek Prokop i Artur Andrzejuk. Ponadto numer przynosi artykuły z pogranicza filozofii bytu i filozofii przyrody (Jan Pocięj i Michał Ziółkowski). Dwa teksty dotyczą zastosowań ustaleń filozoficznych do innych dziedzin: nauk o polityce (Janusz Węgrzecki) i edukacji ekologicznej (Marcin Klimski).

Zeszyt przynosi także ciekawą edycję, przygotowaną przez Macieja Stanka, jednej z kwestii z *Collectanea de anima*, powstałych na Uniwersytecie Krakowskim w 2. połowie XV wieku i przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej jako rękopis BJ 2118.

Ponadto dział sprawozdań i recenzji prezentuje jak zwykle sprawozdanie z działalności Naukowego Towarzystwa Tomistycznego (Natalia Herold) oraz sprawozdanie z uroczystości związanych z Nagrodą im. Profesora Mieczysława Gogacza (Izabella Andrzejuk), tym razem wzbogacone o wykład Jerzego Nitychoruka, pt. *Dzieło stworzenia oczami geologa*, wygłoszony podczas gali Nagrody w 2019 roku. Natomiast Michał Zembrzuski omawia udział tomistów w XI Polskim Zjeździe Filozoficznym, który odbył się w Lublinie we wrześniu 2019 roku.

Ponadto wydrukowaliśmy kilkanaście różnych recenzji. Jest wśród nich omówienie działalności naukowej i publikacyjnej Piotra Moskala, podsumowujące w pewien sposób jego dokonania na polu filozofii religii, napisane przez Macieja Bałę. Z pozostałych recenzji jedne są wnikliwe i krytyczne, a inne stanowią krótkie omówienia sygnalizujące jakąś publikację. Ich ilość świadczy jednak, że wciąż dużo ukazuje się publikacji oscylujących wokół problematyki filozoficznej lub teologicznej, podejmowanej w duchu nauki Tomasza z Akwinu.

Życzylibyśmy Czytelnikom i sobie, aby tak pozostało!

Artur Andrzejuk
Redaktor Naczelny

Kwestia *Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus* z zachowanych w rękopisie BJ 2118 *Collectanea de anima*

Słowa kluczowe: *O duszy*, Uniwersytet Krakowski II połowy XV w., uniwersalia, rkp. BJ 2118

I. Charakterystyka wydawanej kwestii i zbioru *Collectanea de anima*

Collectanea de anima to techniczny tytuł nadany zbiorowi kwestii związanych z problematyką duszy, zachowanych w rękopisie BJ 2118 (f. 1^v-2^r). Powstały one w Krakowie w latach 60. –70. XV

wieku¹ i prawdopodobnie nie pochodzą od jednego autora – zbytnio bowiem różnią się między sobą formą, stopniem szczegółowości i wieloaspektowości opracowywanych zagadnień, a także sa-

---

Dr Maciej Stanek, adiunkt badawczo-dydaktyczny w Instytucie Filozofii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

¹ Na temat datacji zob. M. Stanek, Ł. Tomanek, *Maciej z Szydłowa i jego kwestia o przedmiocie nauki o duszy*, „Studia Antyczne i Mediewistyczne”, 16/51 (2018), s. 162-163. Oparta ona została m.in. na badaniach dotyczących historii kodeksu. Opis rękopisu zob. Tamże, s. 164-168; zob. także Z. Kuksewicz, *Opis rkp. BJ 2118* (nieopublikowany maszynopis należący do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie); M. Markowski, *Burydanizm w Polsce w okresie przedkopernikańskim: studium z historii filozofii i nauk ścisłych na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971, s. 284; tenże, Z. Włodek, *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 116-117.

modzielnością oraz wykorzystywanymi źródłami doktrynalnymi (choć wszystkie stanowią świadectwo zwrotu realistycznego, jaki miał miejsce w myśli krakowskiej II połowy XV wieku)². Na dziełko to składa się 6 następujących kwestii (poprzedzonych schematem podziału filozofii przyrody, f. 1^v-2^r):

- 1) Matthias de Zydlowo, *Utrum anima sit subiectum scientiae libri „De anima” vel non* (2^v-3^v);
- 2) Anonymus, *Utrum unus sit modus investigandi quidditatem animae et aliarum rerum* (f. 3^v)*;
- 3) Anonymus, *Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus* (f. 4^r-5^r);
- 4) Anonymus, *Utrum bonum sit causa mali* (f. 9^v-10^r);
- 5) Anonymus, *Utrum humana anima secundum statum praesentis vitae possit intelligere substantias immateriales per seipsas* (f. 10^r-11^r);
- 6) Anonymus, *Utrum in primo sit potentia passiva* (f. 11^v).

Wydawana tutaj kwestia 3. wyróżnia się na tle pozostałych z dwóch zasadniczych powodów: ze względu na jej stan zachowania oraz występujące w niej błędy merytoryczne dotyczące historycznych stanowisk w sporze o uni-

wersalia (ważniejsze błędy omówione zostały poniżej w paragrafie 3.). Odnośnie do stanu zachowania kwestia ta jest jedyną przepisana przez dwóch kopistów: pierwszy zapisał f. 4^r i ok. 2/3 f. 4^v, a drugi – pozostałą 1/3 f. 4^v oraz całe f. 5^r. Mimo połączonych wysiłków skrybów do dziś zachowała się tylko początkowa część całej kwestii. Według zamysłu autora, przedstawionego w *divisio quaestionis*, miała bowiem składać się ona (poza wstępem) z trzech artykułów: w pierwszym miały znajdować się noty, w drugim – konkluzje, a w trzecim – szczegółowe argumenty odnoszące się do not i konkluzji⁵. Obecnie dysponujemy jedynie wstępem, w którym uzasadnione jest podjęcie problemu statusu powszechników w kontekście definicji duszy oraz pierwszymi dwiema notami z artykułu 1. Pierwsza z nich przedstawia historyczne stanowiska w sporze o uniwersalia od Heraklita, przez Sokratesa i Platona, kończąc na Arystotelesie i perypatetykach. Natomiast druga szczegółowo analizuje stanowisko perypatetyków, punktem wyjścia czyniąc klasyczne rozróżnienie uniwersaliów na *ante rem*, *in re* oraz

² Od tej reguły częściowo odbiega kwestia 2., której połowa stanowi wyimek z jedyne polskiego komentarza do *O duszy* napisanego w duchu awerroizmu, tj. autorstwa Andrzeja Ruczela z Kościana.

³ Kwestia ta została opracowana doktrynalnie przez Zdzisława Kuksewicza, *Albertyzm i Tomizm w XV wieku w Krakowie i Kolonii. Doktryna Psychologiczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973, s. 109-113. Wydanie krytyczne: *Matthiae de Zydlowo quaestio disputata „Utrum anima sit subiectum scientiae libri De anima vel non”*, oprac. M. Stanek, Ł. Tomanek, „Studia Antyczne i Mediewistyczne”, 2018, 16/51, s. 171-178.

⁴ Kwestia ta również opracowana została przez Kuksewicza (cf. Z. Kuksewicz, *Albertyzm*, s. 113-117).

⁵ Zob. edycja, s. 241b: „Pro quo primo ponentur notabilia declarantia materiam propositam, subiungentur deinde conclusiones, et tertio movebuntur argumenta quae examinabunt ea quae in notabilibus et in conclusionibus erunt dicta”.

post rem. Zgodnie z deklaracją autora w artykule tym miały się jeszcze zna-

leźć szczegółowe noty dotyczące poznania uniwersaliów⁶.

2. Wpływy doktrynalne i cytaty

Autor wykazuje się znaczną erudycją, jeśli chodzi o numeryczną znajomość źródeł. W wydawanej kwestii, należącej przecież do komentarza do Arystotelesowskiego *O duszy*, odnosi się do *Metafizyki*, *Etyki nikomachejskiej*, *Isagogi* i *O duszy*, a także starożytnych i średnio-wiecznych komentarzy do niektórych z nich autorstwa Temistiusza, Eustrachego z Nicei, Alberta Wielkiego, Tomasza z Akwinu oraz Aleksandra Boniniego z Aleksandrii. Co interesujące w tym kontekście, samo *O duszy* cytuje tylko jeden raz, wskazując miejsce, gdzie Arystoteles omawia zagadnienie podjęte w tytule kwestii. Poza pracami filozoficznymi w tekście występują również odwołania do tradycji teologicznej: *De diversis quaestionibus* Augustyna i *De Trinitate* Boecjusza.

Wszystkie wymienione autorytety cytowane są *explicite* i nie wyczerpują warsztatu naukowego autora. Dla pełnego obrazu wskazać jeszcze należy *Tractatus problematicus* Heymeryka z Campo oraz przypisywany Tomaszowi z Akwinu traktat *De universalibus „Circa”*. Z dzieł tych autor kwestii przejął pojedyncze fragmenty, nie podając jednak żadnego autora ani tytułu.

Jakościowa znajomość wymienionych autorytetów jest dyskusyjna. Znaczna

część odwołań przytaczana jest z drugiej ręki, a faktycznymi źródłami skompiłowanej kwestii byli: Tomasz z Akwinu (komentarz do *O duszy*), Albert Wielki (komentarz do *Metafizyki*), Aleksander Bonini z Aleksandrii (komentarz do *Metafizyki*), Heymeryk z Campo (*Tractatus problematicus*) oraz Pseudo-Tomasz z Akwinu (*De universalibus „Circa”*)⁷.

Tomaszowy komentarz do *O duszy* stanowi ok. 1/6 zachowanego fragmentu kwestii. Z dzieła tego przepisane zostały noty 10.-13. z lekcji 1. księgi I i w wydawanej kwestii stanowią pierwszą notę *Introductio*. Podobną część kwestii stanowią zapożyczenia z komentarza Alberta Wielkiego do *Metafizyki*. W tym wypadku autor nie inkorporował całego fragmentu tekstu do swojego dziełka, lecz przejął znacznie krótsze części komentarza do ksiąg I, IV i VII. Komentarz Boniniego do *Metafizyki* wykorzystany został w mniejszym stopniu – stanowi nieco ponad 10% zachowanej kwestii i jest jej końcową częścią. Z *Tractatus problematicus* Heymeryka z Campo autor milcząco przejął dwa krótkie fragmenty. Wreszcie jeden fragment przejęty został z Pseudo-Tomaszowego traktatu *De universalibus „Circa”*.

⁶ Zob. edycja, s. 241a-b: „et deinde erunt notabilia quae specialius cognitionem universalium declarabuntur”.

⁷ Poszczególne przejątki wykazane zostały w aparacie źródłowym edycji.

3. Wkład własny autora – uwagi techniczne, rozbudowanie przejętego wywodu i błędy merytoryczne

Wkład własny autora to przede wszystkim uporządkowanie materiału i wprowadzenie uwag strukturalnych – oczywiście są one doktrynalnie mało istotne. Podobnie niezbyt znaczącym *opus ingenii* jest uzupełnianie przejętych fragmentów obcych tekstów dodatkowymi cytacjami. Przykładem takiego uzupełniania

jest posłużenie się Pseudo-Tomaszowym traktatem *De universalibus „Circa”* w celu obalenia stanowiska negującego istnienie wiedzy o uniwersaliach. Otóż przy tej okazji autor parafrazuje Pseudo-Tomaszowy sylogizm, który uzupełnia autorytetami Arystotelesa, Awerroesa i Porfiriusza.

Anonimus (art. I, n. I)	Ps.-Thomas de Aquino, <i>De universalibus „Circa”</i>
<p>Etsi haec opinio quae sic negat universalialia et scientiam rerum speculativum possit multipliciter improbari, ad propositum tamen contra eam sufficit haec ratio sive improbens argumentum:</p> <p>„omnes homines natura scire desiderant”; sed tale desiderium non est frustra; igitur possibile est nos habere scientiam de rebus. Maior primo <i>Metaphysicae</i>.</p> <p>Minor probatur, quia quod est a natura non est frustra, ut dicit Aristoteles 1° Caeli: „Deus et natura nihil faciunt frustra”, igitur...; et post eum Averroes super <i>Metaphysicam</i> commento primo dicit: „nulla <res> est otiosa in fundamento naturae”.</p> <p><i>Ex hiis probatis multipliciter sequitur: possibile est nos habere scientiam; et omnis scientia est universalium; igitur universalialia sunt. Minor, quia de singularibus non est scientia, quia „sunt infinita, ideo relinquenda ab arte”, ut dicit Porfirius.</i></p>	<p>Sed contra eos posset sic argui.</p> <p>Omnes homines natura scire desiderant, ut vult philosophus I <i>Metaph.</i> Sed tale desiderium non est frustra.</p> <p>Contingit ergo habere scientiam. Sed omnis scientia est universalium. Ergo universalialia sunt. Minor sic ostenditur: quae sunt infinita non possunt sciri, alioquin essent finita. Sed singularialia sunt infinita. Ergo ipsorum non est scientia, et per consequens universalium.</p>

W analizowanym kontekście szczególnie interesujące są popełniane przez autora (bądź powielane ze źródeł albo przez kopistę) błędy mające wpływ na doktrynę, co odnosi się do omawiania historycznych postaci uczestniczących w sporze o uniwersalia.

1) Uznanie Platona za „Sokratesa Mniejszego”, który wedle autora był tak nazy-

wany albo dlatego, że był mniej uczony (*minor fuisset in intellectu*) niż Sokrates, albo dlatego, że był jego uczniem. Błąd ten, związany z fragmentem Arystotelesowskiej *Metafizyki* (VII, 11, 1036b25), jest podwójnie złożony. Po pierwsze, Stagiryta mówi o Sokratesie Młodszym, a nie Mniejszym. Można przypuszczać, że ta zamiana *Iunior* na *Minor* związana jest

z transmisją tekstu *Metafizyki* i niewłaściwym odczytaniem abrewiacji. Wśród dzieł średniowiecznych, występuje ona np. u Alberta Wielkiego oraz Aleksandra Boniniego z Aleksandrii⁸. Drugi aspekt omawianej pomyłki dotyczy utożsamienia tego Sokratesa – czy to Młodszego, czy Mniejszego – z Platonem, a przecież Sokrates Młodszy był postacią historyczną i jednym z dyskutantów Platońskich dialogów. Takiego błędnego utożsamienia (poza Albertem i Boninim) dokonali m.in. Awerroes, Tomasz z Akwinu, Jan Duns Szkot⁹ oraz Paweł z Wenecji¹⁰.

2) Zaliczenie Sokratesa do szkoły stoików. Tezę taką autor prawdopodobnie sformułował na podstawie lektury komentarza Alberta Wielkiego do *Metafizyki*. Albert wskazuje jednak, że Sokrates działał w otoczeniu stoików, podczas gdy Anonim twierdzi, że był wybitnym ich reprezentantem. Możliwe także (choć z kontekstu wystąpienia błędu wydaje się to niezbyt prawdopodobne), że autor powielił tę pomyłkę z tekstu *Tractatus problematicus* Heymeryka z Campo.

Anonymus (art. I, n. I)
Post Eraclianos venit Socrates de Macedonia, vir quidem inter stoicos praecipuus, qui solum locutus fuit in moralibus, et nihil dixit de natura universali...
Albertus Magnus, In Metaphysicen I, 4, 12 (ed. A. Borgnet, p. 80b)
Haec igitur ita suscepit Plato a Cratilo et Heracliti positionibus: ab alia autem parte a Socrate de Macedonia doctore suo: et praecipue circa Stoicos in id circa moralia tantum studente et negotiante, et de philosophia naturali non se intromittente, licet de omnibus scientiis plenus existerit.
Heymericus de Campo, Tractatus problematicus, q. 18 (ed. Coloniae 1496, f. n I ^o)
Dicunt insuper Stoyci de quorum schola fuit Plato, quod virtutes sunt quaedam dono immissionis deorum...

⁸ Zob. Albertus Magnus, *Metaphysicorum libri XIII*, oprac. A. Borgnet, Parisiis apud Ludovicum Vivès 1890 (*B. Alberti Magni Ratisbonensis Episcopi, Ordinis Praedicatorum, Opera omnia*, vol. 6), p. 462b: „Hoc autem determinato, quaeramus an sit vera parabola sive fabula, quod Socrates minor sensu, non aetate, eo quod non ab aetate defectio est, sed a sensu, de animalibus consuevit dicere propter cerebri defectum, bene se habet: constat enim quod non bene habet se quod de per se animalibus et de per se homine dicit stultitia Platonis”; Alexander Bonini de Alexandria (Ps.-Alexander de Hales), *In Duodecim Aristotelis Metaphysicae Libros Dilucidissima Expositio*, Venetiis apud Simonem Galignanum de Karera 1572, f. 224vb, lit. G): „Et ideo parabola et sermo quem dixit Socrates minor, id est Plato, discipulus Socratis, de animalibus, id est de quidditate animalibus, non bene se habet”.

⁹ Na takie błędne utożsamienie wskazali wydawcy komentarza Jana Duns Szkota do *Metafizyki*; zob. *B. Ioannis Duns Scoti Quaestiones super libros Metaphysicorum Aristotelis: Libri I-V*, oprac. R. Andrews, G. Etzkorn, G. Gál, R. Green, F. Kelley, G. Marcil, T. Noone, R. Wood, St. Bonaventure, New York 1997, s. 358, n. 178.

¹⁰ Cf. Paulus Venetus, *Expositio in VII librum Metaphysice Aristotelis*, oprac. G. Galluzzo, w: G. Galluzzo, *The Medieval Reception of Book Zeta of Aristotle's Metaphysics*, t. 2: *Pauli Veneti Expositio in duodecim libros Metaphysice Aristotelis, Liber VII*, Brill, Leiden–Boston 2013, s. 386, w. 1-3.

3) Uznanie Heraklita za przedstawiciela epikurejczyków. Zamiast pisać o efezejczykach, których nazwa wzięła się od Efezu, autor pisał o epikurejczykach, których nazwę wyprowadza od *Epicurus*(!). Nie można jednoznacznie wyjaśnić genezy tego błędu, a jedynie wskazać, że może on pochodzić albo od samego autora, albo od kopisty. W pierwszym przypadku wytłumaczeniem może być zbyt pobieżna lektura komentarza Alberta Wielkiego do *Metafizyki* (I, 3, 6): „Hipasus autem Metapontinus et Heraclitus civis Ephesius ignem dixerunt esse omnium causam et principium. Omnes enim isti non quaesiverunt principia nisi entis corporei: eo quod Epicurei Philosophi existentes, nihil dixerunt esse nisi corpora”. Natomiast za pocho-

dzeniem od kopisty może świadczyć fakt, że w dalszej części wywodu mowa jest o *Eracliani*. Takie twierdzenie nastęrcza jednak dalszych problemów interpretacyjnych, ponieważ z równym prawdopodobieństwem można argumentować, że to właśnie kopista poprawił błędną formę, a nie był jej źródłem.

4) Pomylenie Arystypa z Cyreny z Chryzypem z Soloi. Pomyłki tej nie da się w prawdopodobny sposób wytłumaczyć, ponieważ fragment, w którym ona występuje, jest niemal dosłownie przepisany z komentarza Alberta Wielkiego do *Metafizyki* (IV, 3, 4). Można jedynie przypuszczać, że błąd ten powielony został z niedoskonałej kopii tekstu Alberta.

4. Zasady edycji

1. Edycja oparta została na jedynym przekazie rękopiśmiennym – cod. BJ 2118¹¹.

2. Ponieważ kopia rękopiśmienna zawiera dość liczne błędy czyniące tekst nonsensownym, w miejscach, gdzie było to konieczne, wprowadzono koniektury i uzupełnienia. Poprawiony fragment każdorazowo ujmowano w nawias trójkątny i w aparacie filologicznym wskazywano wariant rękopiśmienny; nawiasami takimi oznaczano także wprowadzane śródtytuły uwydatniające strukturę. Nie poprawiano jednak błędów merytorycznych, w tym omówionych w paragrafie 3., po-

nieważ ich usunięcie powodowałoby rozbicie wewnętrznej logiki wydawanej kwestii.

3. Wszystkie przywołane cytaty zostały zidentyfikowane i wykazane w aparacie źródeł. Zawarto w nim także przejętki milczące. Dla uwidocznienia przejętych (czy to w sposób jawny, czy niejawni) z dzieł obcych partii tekstu, zapożyczzone fragmenty oznaczono kursywą.

4. W wydaniu dokonano standaryzacji średniowiecznej łaciny na klasyczną, pozostawiając niezmiennymi jedynie nazwy własne.

¹¹ Ponieważ kodeks ten jest już opisany w literaturze przedmiotu, przeto w niniejszym artykule nie przedstawia się jego opisu, a jedynie odsyła do już istniejących, wymienionych wyżej w przypisie 1.

Question *Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus* of the *Collectanea de anima* preserved in MS. BJ 2118

Keywords: *On the soul*, University of Krakow in the 2nd half of the 15th century, problem of universals, MS. BJ 2118

Presented paper contains the critical edition of the question *Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus* of the *Collectanea de anima* preserved in MS. BJ 2118. *Collectanea de anima* is a provisional title of the collection of 6 questions dealing with the problem of the soul, composed in Krakow in the 2nd half of the 15th century. This manual has a heterogenic character, since every question differs from the others regarding its form, multidimensionality of undertaken issues and the degree of doctrinal independence. Surely, the 3rd question edited here (precisely its part that has been preserved till today, i.e. the introduction and first passage of *articulus 1*) is not too original work and does not include any remarkable statements. But yet, it is an important testimony of work of compilers, that nowadays only uncommonly is a subject of studies. The edited text in

general is doctrinally dependent: first of all, it is based on the works by Thomas Aquinas, Albert the Great and Alexander Bonini of Alexandria (the author explicitly quotes these sources), but also on treatises by Heymericus of Campo and Pseudo-Aquinas (their works are not induced by the author). Concerning the substance of the edited question, the most interesting and “original” is a kind of ignorance of the historical background of the problem of universals and the occurrence of quite numerous mistakes. Mostly they can be easily explained, since they often arise from improper decipheration of abbreviation, overinterpretation or basing on a corrupted source. The accumulated mistakes lead the author to draw his own (singular) conclusions, that all testify the correctness of the Aristotle’s sentence: *Parvus error in principio maximus erit in fine*.

Bibliografia

I Źródła

1. Albertus Magnus, *Metaphysicorum libri XIII*, oprac. A. Borgnet, Parisiis apud Ludovicum Vivès 1890 (*B. Alberti Magni Ratisbonensis Episcopi, Ordinis Praedicatorum, Opera omnia*, vol. 6).
2. Alexander Bonini de Alexandria (Ps.-Alexander de Hales), *In Duodecim Aristotelis Metaphysicae Libros Dilucidissima Expositio*, Venetiis apud Simonem Galignanum de Karera 1572.
3. Anonymus, *Auctoritates Aristotelis, Senecae, Boethii, Platonis, Apuleii Africani, Porphyrii et Gilberti Porretani*, oprac. J. Hamesse, w: J. Hamesse, *Les Auctoritates Aristotelis. Un florilège médiéval. Étude historique et édition critique*, Publications Universitaires, Louvain-Paris 1974, s. 111-335.
4. Anonymus (Ps.-Thomas de Aquino), *De universalibus „Circa”*, oprac. Parmae 1864, URL: <https://www.corpusthomicum.org/xpu.html> (dostęp: 29.04.2021).
5. Anonymus, *Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus*, Kraków, Biblioteka Jagiellońska, cod. BJ 2118, f. 4r-5r.
6. Aristoteles, *Analytica posteriora*, oprac. Academia Regia Borussica, w: *Aristoteles Latine interpretibus variis*, Berolini apud Georgium Reimerum 1831, s. 38a-55b.
7. Aristoteles, *De anima*, oprac. Academia Regia Borussica, w: *Aristoteles Latine interpretibus variis*, Berolini apud Georgium Reimerum 1831, s. 209a-226a.
8. Aristoteles, *De caelo libri quattuor*, oprac. Academia Regia Borussica, w: *Aristoteles Latine interpretibus variis*, Berolini apud Georgium Reimerum 1831, s. 143a-165b.
9. Aristoteles, *Metaphysica*, tłum. Guillelmus de Moerbeka, oprac. G. Vuillemin-Diem, w: *Aristoteles Latinus XXV 3.2*, Brill, Leiden-New York-Köln 1995.
10. Aristoteles, *Physica*, oprac. F. Bossier, J. Brams, w: *Aristoteles Latinus VII 1*, Brill, Leiden-New York 1990.
11. Augustinus Hipponensis, *De diversis quaestionibus*, w: *Patrologia Latina*, t. 40, oprac. J.P. Minge, Parisiis 1865, kol. 11-148.
12. Averroes, *Commentarium in Metaphysicam Aristotelis*, Venetiis apud Iunctas 1572.
13. Boethius, *De Trinitate*, w: *Patrologia Latina*, t. 64, oprac. J.P. Minge, Parisiis 1867, kol. 1247-1256.
14. Eustratius, *In Ethicam Nicomacheam*, oprac. H.P.F. Mercken, w: H.P.F. Mercken, *The Greek Commentaries on the Nicomachean Ethics of Aristotle in the Latin Translation of Robert Grosseteste, Bishop of Lincoln*, t. 1: *Eustratius on Book I and the Anonymous Scholia on Books II, III and IV*, Brill, Leiden 1973, s. 3-371.

15. Heymericus de Campo, *Problemata inter Albertum Magnum et Sanctum Thomam ad utriusque opinionis intelligentiam multum conferentia*, oprac. Arnoldus Dammonis de Remmerzualis, Coloniae opera et impensis Johannis Landensis 1496.
16. Ioannes Duns Scotus, *Quaestiones super libros Metaphysicorum Aristotelis: Libri I-V*, oprac. R. Andrews, G. Etzkorn, G. Gál, R. Green, F. Kelley, G. Marcil, T. Noone, R. Wood, St. Bonaventure, New York 1997.
17. Matthias de Zydlovo, *Quaestio disputata „Utrum anima sit subiectum scientiae libri De anima vel non”*, oprac. M. Stanek, Ł. Tomanek, „Studia Antyczne i Mediewistyczne”, 2018, 16/51, s. 171-178.
18. Paulus Venetus, *Expositio in VII librum Metaphysice Aristotelis*, oprac. G. Galluzzo, w: G. Galluzzo, *The Medieval Reception of Book Zeta of Aristotle's Metaphysics*, t. 2: *Pauli Veneti Expositio in duodecim libros Metaphysice Aristotelis, Liber VII*, Brill, Leiden-Boston 2013, s. 29-579.
19. Porphyrius, *Isagoge*, oprac. L. Minio-Paluelo, B.G. Dod, w: *Aristoteles Latinus I 6-7*, Desclée de Brouwer, Bruges-Paris 1960, s. 5-31.
20. Themistius, *In Aristotelis librum Δ paraphrasis*, oprac. S. Landauer, Berolini typis et impensis Georgii Reimeri 1903.
21. Thomas de Aquino, *Sententia libri De anima*, oprac. Taurini 1959, URL: <https://www.corpusthomicum.org/can1.html> (dostęp: 29.04.2021).

II Opracowania

1. Kuksewicz Z., *Albertyzm i Tomizm w XV wieku w Krakowie i Kolonii. Doktryna Psychologiczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973.
2. Tenże, *Opis rkp. BJ 2118* (nieopublikowany maszynopis należący do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie).
3. Markowski M., *Burydanizm w Polsce w okresie przedkopernikańskim: studium z historii filozofii i nauk ścisłych na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971.
4. Tenże, Włodek Z., *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974.
5. Palazzo A, «*Plato dicit quod formae dantur secundum merita materiae*»: *la fortuna di una sentenza platonica nelle opere di Eckhart*, w: *L'Antichità classica nel pensiero medievale. Atti del convegno della Società Italiana per lo Studio del Pensiero*

Medievale (SISPM). Trento, 27-29 settembre 2010, red. A. Palazzo, Brepols, Turnhout 2011, s. 341-372.

6. Stanek M., Tomanek Ł., *Maciej z Szydłowa i jego kwestia o przedmiocie nauki o duszy*, „Studia Antyczne i Mediewistyczne”, 2018, 16/51, s. 161-169.

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

Izabella Andrzejuk – dr, adiunkt Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Członek-założyciel Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji Rocznika Tomistycznego. Jest autorką ponad sześćdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

Przemysław Artemiuk – ks. prof. ucz. dr hab., teolog fundamentalny, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży oraz przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce. Ostatnio opublikował monografię *W obronie spraw najważniejszych. Szkice o apologii* (Poznań 2019) oraz zbiór tekstów publicystycznych *Podręczny alfabet katolika* (Kraków 2018), a także zredagował tom studiów *Nowa apologia. Czego, wobec kogo i jak bronimy?* (Płock 2020). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5337-0329>

Maciej Bała – dr hab., prof. uczelni na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Zainteresowania naukowe ks. Bały skupiają się wokół filozofii religii,

współczesnej filozofii francuskiej, sekularyzacji oraz dydaktyki filozofii. Jest autorem książek *Zofia Józefa Zdybicka* (Kraków 2019), *Pokochać mądrość. Zarys dydaktyki filozofii i etyki* (Warszawa 2009), *O możliwości hermeneutycznej filozofii religii. Propozycja Paula Ricœura* (Warszawa 2007). Członek Société Francophone de Philosophie de la Religion, Conférence Mondiale des Institutions Universitaires Catholiques de Philosophie, Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego oraz Stowarzyszenia Nauczycieli Filozofii.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7823-7855>

Marcin W. Bukala – dr hab., profesor w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN (Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej). Zajmuje się historią etyki życia gospodarczego okresu przed wyodrębnieniem się dyscypliny ekonomii, kulturą średniowiecza oraz filozofią praktyczną; podstawą habilitacji M.W. Bukala była monografia *Risk and Medieval Negotium. Studies of the Attitude towards Entrepreneurship: from Peter the Chanter to Clarus Florentinus* (Spoleto, 2014) o pojmowaniu ryzyka gospodarczego w prawie kanonicznym i teologii u schyłku XII i w XIII stuleciu. Jest autorem krytycznych edycji szeregu tekstów z polskiej etyki i teologii praktycznej XIV i XV wieku (m.in. Mateusza z Krakowa) i współautorem przekładu kwestii dyskutowanych św. Tomasza *De potentia Dei*. Jest również redaktorem naczelnym pisma „Prakseologia”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6489-913>

Tomasz Ćwiertniak – mgr filozofii i politologii, absolwent Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Magisterium z politologii uzyskał w 2011 r. na podstawie pracy *Człowiek, społeczeństwo, państwo w myśli o. M.A. Krąpca* (promotor: prof. dr hab. Wojciech Kaute), zaś magisterium z filozofii w 2018 r. na podstawie pracy *Tomizm konsekwentny Mieczysława Gogacza na tle dziejów tomizmu* (promotor: prof. zw. dr hab. Andrzej Noras). Obecnie doktorant w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie przygotowuje rozprawę poświęconą analizie porównawczej tomizmu egzystencjalnego M.A. Krąpca i tomizmu konsekwentnego M. Gogacza.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9515-6168>

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii – pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m. in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), a także prace: *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), liczne artykuły (45) oraz przekłady (43).
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2288-9512>

Marcin Klimski – doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii, adiunkt w Instytucie Pedagogiki oraz pracownik Centrum Ekologii i Ekofilozofii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jego zainteresowania naukowo-badawcze skupione są na edukacji globalnej, edukacji ekologicznej oraz etyce środowiskowej wraz z ich odniesieniami do działań w sferze społeczno-przyrodniczej. Uczestnik projektów, w tym edukacyjnych, m.in. „Ekologia integralna encykliki *Laudato Si'* w działaniu Wspólnot Caritas i społeczności lokalnych”, „Kościół wobec kryzysu ekologicznego. W 30. rocznicę listu pasterskiego Episkopatu Polski nt. ochrony środowiska”, „Monitoring środowiskowy i mediacje w konfliktach ekologicznych”. Jest członkiem RCE Warsaw Metropolitan – Centrum Eksperymentalnego na Rzecz Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, zorientowanego na kwestie edukacji obywateli w kwestii zrównoważonego rozwoju. Autor ekspertyz, opracowań naukowych i scenariuszy zajęć lekcyjnych z zakresu edukacji ekologicznej.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9118-1673>

Martyna Koszkało – dr hab., prof. Uniwersytetu Gdańskiego. Kierownik Zakładu Historii Filozofii Starożytnej, Średniowiecznej i Nowożytnej Instytutu Filozofii. Zastępca Dyrektora Instytutu Filozofii. Jej zainteresowania badawcze obejmują historię filozofii starożytnej, średniowiecznej i nowożytnej, filozofię Boga, historię pojęcia wolnej woli. Autorka książek *Indywiduum i jednostkowie. Analiza wybranych tekstów Jana Dunsza Szkota* (Lublin 2003) oraz *Natura woli, wolność a konieczność. Stanowisko Jana Dunsza Szkota na tle koncepcji św. Augustyna, św. Anzelma z Canterbury i św. Tomasza z Akwinu* (Gdańsk 2019). Autorka haseł encyklopedycznych z zakresu filozofii średniowiecznej w *Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, tłumaczeń z łaciny. Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Filo-Sofiji”, „Przeglądzie Filozoficznym” i in.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1475-4319>

Maciej Kulik – dr, absolwent studiów doktoranckich na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie w 2021 r. obronił z wyróżnieniem rozprawę doktorską *Wielkoduszność i niewzruszoność. Postawy wobec losu w filozofii Arystotelesa i stoików*, napisaną pod kierunkiem dr. hab. Michała Głowali. W roku akademickim 2019/2020 był zatrudniony na Uniwersytecie Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu oraz w Niepublicznej Wyższej Szkole Medycznej. Do jego zainteresowań badawczych należy zagadnienie postaw moralnych wobec losu w filozofii starożytnej (Arystoteles, stoicy) oraz problem trafu moralnego (moral luck) we współczesnej filozofii analitycznej. Prócz tekstu zawartego w niniejszym tomie opublikował pięć recenzowanych artykułów naukowych, w tym wchodzący w skład tomu pierwszego serii „Principia Philosophiae Christianae” artykuł *Krytyka teodycei św. Tomasza z Akwinu*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2619-6331>

Dawid Lipski – dr, adiunkt w Instytucie Społecznych Podstaw Penitencjarystyki Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości. Stypendysta Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego (Liechtenstein), Fundacji Lanckorońskich z Brzezia (Londyn) oraz Deutscher Akademischer Austausch Dienst (Kolonja). Redaktor w czasopiśmie „Pro Fide, Rege et Lege” oraz w „Roczniku Tomistycznym”. Nauczyciel mianowany etyki w szkole podstawowej.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2136-0622>

Jerzy Nitychoruk – prof. dr hab., geolog, profesor nauk o Ziemi, specjalizuje się w geologii czwartorzędu. Profesor i rektor Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej. Absolwent geografii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (1981) i geologii na Uniwersytecie Warszawskim (1985). Doktoryzował się (1993) i habilitował (2001) na Wydziale Geologii UW. Tytuł profesora nauk o Ziemi otrzymał 24 kwietnia 2012. W latach 1984–2013 był pracownikiem Instytutu Geologii Podstawowej na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W 2013 podjął pracę w Państwowej Szkole Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. W latach 2013–2019 był dziekanem Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych. W czerwcu 2019 został wybrany w wyborach uzupełniających na rektora PSW w Białej Podlaskiej na kadencję 2019–2020. W czerwcu 2020 uzyskał reelekcję na kadencję 2020–2024. Opublikował ponad 300 prac – indeks Hirscha 17 (wg bazy Scopus).

Maciej Nowak – licencjat filozofii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, obecnie kontynuuje studia magisterskie na tejże uczelni, absolwent studiów inżynierskich kierunku Elektrotechnika na Politechnice Warszawskiej, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest zainteresowany logiką i historią filozofii.

Anna Palusińska – dr hab., dr hab. adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Interesuje się naukowo filozofią późnego antyku oraz filozofią bizantyńską. Pisała o jej głównych przedstawicielach: Janie Filoponie, Michale Psellosie, Mikołaju z Methone i Grzegorzu Palamasie.

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filosofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6993-2178>

Jan Pocięj – mgr inż., magister teologii. Przygotował rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenienki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicii Świętej Jadwigi Królowej.

Marek Prokop – dr, historyk filozofii, bibliotekoznawca, arabista. Studiował historię filozofii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w latach 1969-1974 (magisterium u prof. M. Gogacza). Doktoryzował się ze średniowiecznej filozofii arabskiej u prof. M.-T. d'Alverny na Uniwersytecie w Poitiers w 1978 roku. Po doktoracie zatrudniony kontraktowo w Centre National de la Recherche Scientifique (1979-1983), następnie kierował działem rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu (1982-2002). Od 1995 r. jest pracownikiem naukowym Zakładu Biografistyki Polonijnej PUNO. Członek: Société Internationale de la Philosophie Médiéval w Louvain, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin w Paryżu, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne w Warszawie, Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu. W 2009 r. opublikował zbeletryzowaną opowieść o filozofii, zbudowaną na kanwie podróży do różnych krajów, zatytułowaną *Podróże z Awicenną*.

Jacek Salij – prof. dr hab., teolog, dominikanin, od 1970 roku związany zawodowo z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie (od 1999 Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). W 1990 został profesorem nadzwyczajnym i objął funkcję kierownika Katedry Teologii Dogmatycznej, którą sprawował do przejścia na emeryturę w 2013 roku. Jest znawcą i tłumaczem tekstów św. Tomasza z Akwinu. Oprócz działalności ściśle naukowej o. Jacek Salij niezmiernie popularyzuje problematykę teologiczną przez liczne publikacje popularno-naukowe, a także kazania i rekolekcje (np. podczas zarazy w Wielkim Poście 2020 prowadził ogólnopolskie telewizyjne rekolekcje wielkopostne).

Maciej Stanek – doktor nauk humanistycznych, absolwent filozofii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (2010 r.); doktorat uzyskał w 2015 r., broniąc rozprawy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem Prof. H. Wojtczak nt. Jana Burydana „*Quaestiones super 'Parva naturalia' Aristotelis*”. Edycja krytyczna i analiza historyczno-filozoficzna; od 2020 r. pracownik badawczo-dydaktyczny w Instytucie Filozofii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; jego zainteresowania naukowe dotyczą przede wszystkim późnośredniowiecznej filozofii przyrody (głównie *Parva naturalia*, *Problemata* i *De anima*) oraz logiki, zwłaszcza uprawianych na Uniwersytecie Paryskim i Uniwersytecie Krakowskim. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6111-1324>

Bartłomiej Uzar - student Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zainteresowania naukowe oscylują między metafizyką oraz logiką, zwłaszcza w kontekście scholastycznym, neoscholastycznym i analitycznym. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2240-1310>

Janusz Węgrzecki – prof. dr hab., kierownik Zakładu Teorii Państwa i Teorii Polityki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zainteresowania badawcze ks. Węgrzeckiego obejmują aksjologiczne podstawy polityki i demokracji, teorie władzy, podejście interpretacjonistyczne w naukach o polityce, Kościół w sferze publicznej, myśl społeczna papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI, Franciszka, relacja religia i polityka. Autor książek *Wpływ, autorytet, dominacja. Teorie władzy i ich struktura* (Warszawa 2011) oraz *W obronie rozumu politycznego. Myśl Josepha Ratzingera/Benedykta XVI* (Warszawa, 2019). Nr ORCID: (<https://orcid.org/0000-0002-9335-0215>)

Michał Zembrzusi – dr hab, profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera philosophorum medii aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasa z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

Michał Ziółkowski MI – dr, członek Zakonu Posługujących Chorym (Ministri Infirmorum), członek zwyczajny Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Autor książki *Pokonać śmierć czy zmienić człowieka. Ideologia współczesnego transhumanizmu wobec heterodoksji Mikołaja Fiodorowa* (Warszawa 2020). Publikuje w kwartalniku „Fides et Ratio”, serii „Universum Ethicae Christianae” oraz „Roczniku Tomistycznym”. Zainteresowania naukowe skupia wokół: filozoficzno-teologicznej analizy transhumanizmu i związanych z tym nurtem problemów bioetycznych oraz etyce sztucznej inteligencji; ewolucji idei antychrysta w tekstach biblijnych; filozofii tomizmu konsekwentnego; koncepcji myślicieli rosyjskiego renesansu filozoficzno-religijnego.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5369-071X>